و وقعی داشته باشد بجهته اینکه اشخاصی را می بینیم که پانصد چوب میخورند د
روز قبل و بعد شان علی السواست نهم اینکه در وقت درس هر حرف را
با مخرج تعلیم اطفال نمایند که قرائت هم یاد گرفته بدانند و بخوانند چنانچه
در اغلب بلاد عثمانی این رسم جاریست

تصویر آخوند که از قرار دستور العمل مذکور شاگردانرا تعلیم نمایند

بسم اللّٰہ الرحمٰن الرحیم

اِ بِ پِ تِ ثِ جِ چِ حِ خِ

دِ ذِ رِ زِ ژِ سِ شِ صِ

ضِ طِ ظِ عِ غِ فِ قِ کِ

لِ مِ نِ وِ ہِ یِ

اَ بَ پَ تَ ثَ جَ چَ حَ خَ

دَ ذَ رَ زَ ژَ سَ شَ صَ

ضَ طَ ظَ عَ غَ فَ قَ کَ

لَ مَ نَ وَ ہَ یَ

اُ بُ پُ تُ ثُ جُ چُ حُ خُ

دُ ذُ رُ زُ ژُ سُ شُ صُ

ضُ طُ ظُ عُ غُ فُ قُ كُ
لُ مُ نُ وُ هُ ىُ

حروف چنانکه نموده شد یا زیر دارد
یا زبر یا پیش یا اینکه با جزم خوانده
می شود و علامت جزم اینست (ٔ)

کلمات دو حرفی مفتوح

اَحْ اَرْ اَیْ دَرْ دَمْ دَدْ
دَهْ دَیْ رَزْ رَكْ دَفْ
دَمْ رَدْ رَهْ رَیْ زَدْ
زَرْ زَنْ وَرْ وَزْ وَهْ وَیْ

کلمات دو حرفی مکسور

دِقْ دِلْ دِهْ دِیْ

دِزْ وِلْ وِزْ دِهْ

کلمات دوحرفی مضموم

اُوْ دُمْ رُخْ رُسْ رُكْ

رُوْ کاهی کلمات بامدخوانده

میشود علامتش اینست (~)

کلمات دوحرفی ممدود

آبْ آخْ آخْ آرْ آرِ

آشْ آلْ آنْ آهْ آیْ

کلمات سه حرفی ممدود

آدَمْ آرَدْ آرَمْ آرِیْ

آوُخْ آوَرْد آوَہْ

کلمات سہ حرفی مفتوح

اَدَبْ اَرْضْ دَدَہْ دَرَا

دَرْدْ دَرْزْ دَرْسْ

دَرَکْ دَوْرْ ذَرْعْ

ذَوْقْ رَوَدْ رَوِشْ

رَوَمْ رَوِیْ زَدَمْ زَدِیْ

زَدَہْ زَوْجْ زَرْدْ زَرْعْ

وَزْنْ وَرَمْ وَرَعْ وَرَقْ

کلمات سہ حرفی مکسور

اِذْنْ دِرْعْ زِرِہْ وِرْدْ

وِزْ وِشْ اِرْثْ

کلمات سہ حرفی مضموم

اُرُسْ دُرُدْ دُوْدْ دُوْرْ

دُوْزْ دُوْسْ دُوْغْ

دُوَلْ دُوْنْ رُوْحْ

رُوْزْ رُوْسْ رُوْمْ

رُوْیْ رُوْشْ رُوْتْ

رُوْدْ زُوْرْ

وباید دانستکه حرف پیش از (ا) که

بآن میخورد اغلب بہمان حرکت خو

(ا) خوانده میشود دیگر احتیاج

اعراب گذاشتن بلیست کلمات

چهار حرفی مفتوح

اَدایِ اَذانْ اَرْزَدْ

اَرْزِشْ اَرْزَنْ اَزْدَرْ

آوَرْدْ داوَرْ دَرْدَتْ

دَرْدَشْ دَرْدَمْ دَرْدْ

دَوابْ دَواتْ دَوانْ

دَوْرَهْ دَواجْ رَواقْ

رَوانْ رَوْزَنْ زارِعْ

زَرْدَکْ زَرْدِیْ زَوالْ

وَزانْ وَرْزِشْ

کلمات چهار حرفی مکسور

دِرَاز ذِرَاع زِدَاع
زِدْرِدِ وِدَاد وِدَاع

کلمات چهار حرفی مضموم

اُرْدُک اُرْدُو اُرُوپ
دُرُوغ دُوزَخ دُوَرَم
دُورِی دُورُو دُورَد
دُوزَم دُوزِی دُودَه
دُودَه رُودِل رُوزَه
دُوزِی رُوزَن زُودِی

کلمات پنج حرفی منفصل

اِدْراكْ اِدْرارْ اِرادَهْ

اَرْزانْ آزُرْدَهْ آزْراهِ

اَزْدَرْدِ آزُرْدَمْ آزُرْدَنْ

آزادَهْ آوارَهْ آوازَهْ

آوَرْدَمْ آوَرْدَنْ آوَرْدِی

دَرْدِدِلْ داغِ دِلْ داداشْ

داراب دِلْ دَرْد دِلْدارْ

راهْ رَوْ راهْ زَنْ زَرْدُوزْ

بعضی وقتها میشود که یک حرف را
دو دفعه میخوانند و آن حرفی را که دو
مرتبه میخوانند هم حرف پیشش با و

میخورد وهم او متحرک بیکی از حرکات

سه کانه ملیشود وآنرا تشدید میگویند

وعلامتش این است (ّ) ودرین

مثلها معلوم ملیشود

رَبّ رُبّ آرَّه اَوَّل

دُرَّه ذَرَّه رَدَّه اِرادَه

دُوُّم دَوَّار ذَرّات رَزّا

رَزّاق زُرّاع زُوّار

وُرّا[illegible] [illegible] منفصل جهه

تشویق وفهمانیدن حاصل تعلیم

باطفال یک شعر از حاجی علیه الرحمه

رُخْ نَدْ نَدْ دادَمْ زِ دُودِیْ آنْ دَرْ

نَدَهْ داغْ دَرْدَمْ دَرُونِ دِلْ آذَرْ

(اَیْ دارابْ دَرْسِ دُورُوزَهْ را

رَوانْ دارِیْ) (دَرْسِ دُورُوزَهْ

وَ دُورَهْ دُورُوزَهْ اَمْ را آبْ وارْ

رَوانْ دارَمْ) (اَیْ دارابْ

داداشْ داوُدْ دَسْتْ دِلْ دَرْدْ

دارَدْ زُودْ زُودْ دَرْسْ وَ

دُورَهْ اَتْ را رَوانْ وَ اَزْ زَنِ

زَرْ دُوزْ دَوایِ دَرْدِ دِلِ اُو را

بِکِیرْ) دَرْدِ دِلْ زُودْ آوَرْدْ

وَاُوْرا آزارْ داْدِلْ وَرُوْدَهْ

آَشْ وَدَمْ وَدَرْدْ دارَدْ دَوايِ

دَرْدِ زَنِ زارِعْ دَرْدِ دِلْ

وَوَرَمِ رُوْدِه اشْ رادَواشْ)

(راَیْ داراب دَرْسِ داداشْ

داُوْدَتْ رادِیْ) (آرِیْ

داداشْ دَرْسِ اُوْرادادم وَرَوانْ

دارَدْ) (داداشْ دَرْسْ وَدَوْ

دَهْ آتْ راروان دارِیْ (الَه)

دَوْقْ دارِیْ) (آری ای داداشْ

دَوْقْ دارَمْ دَرْسِ دُوْرُوْزَهْ

دَوْرَهٔ دُوازْدَهٔ دُوزَهٔ اَمْرا
ازْ دُوْ دَوانْ دارَمْ)

بید باطفال بفهمانید که گاهی این حروف را
تمام می نویسند بهمین صور چنانکه
گذشت وگاهی قدریش رامینویسند
وگاهی بصورت دیگر مینویسند
چنانکه درین جدول تمام صور تغییر
حروف بامثالها شان نوشته
میشود وباطفال فعلا وقولا بفهمانند

ا ء

ب پ ت ٹ ث ںـ ٮـ ٮـ

ٮی ٮٮ ٮح ٮو ٮـ ٮـ

بَم پَس پَحْ پا پی پَم

تا تح تو تی تَم ٹب ثج ثو

ج چ ح خ حـ حـ حـ

جا جَحْ جَجَر جب جو جی حی

د ذ ٮد جد بد تد

حد خذ چد ثد

ر ز ژ ٮر بر تر خز

خر حر حر چر

س ش ـس سـ

پس مر سر شر شد

شو شب سج شو حس

ص ض ـص صو بص ضب

صد صر صر

ط ظ ـط طو طب خط

طر طخ طد طس

ع غ عـ ـعـ ـع عب عق

عش عش غط جع سع

ضع طع دغد عد عز

عز عع

ف ـف ـفـ فـ فت فو فر

فرِ فع فَلْ فَحِ فَفْ جَفْ

عَفْ دُفْ تَفْ سُفْتِ

ق ـق ـقـ قـ قو قُوْ قِسْ قَسْ وَقْتِ

قَدْ قَرْ قَطْ قِصْ سَقَفْ

جق شق

ک ـک ـکـ کـ یَکْ بَکْ

شَکَرْ سَکْ شِکَمْ کَکْ کَرْ

کَدْ کَرْ کَسْ کَبْ کَفْ کَجْ

ل ـل ـلـ لـ لَبْ لُبْ لُوْ لَجْ

لَطْ لَفْ دَلْ جَلَدْ خِلْ کُلْ

ان اف اق اع علی

م مـ ـمـ ـم کم مل

مد مل نمک مخ مجدمج

من مو مر مر

ن نـ ـنـ ـن نـ نت

منت منب تنت نخ نخن

نی نو انش انف نص دن

نا نم نملہ

و ـو بو جو تو طو مو

عو قو فو نو

ه هـ ـهـ ـه هد هدهد

ہَرْ ہُوْ ہِجْ ہَمْ ہَفْ پِہَنْ

نَہَرْ سَہَامْ مَہْدْ مُہُرْ پَہُنْ نَہَرْ

سَہَمْ

ے ـیـ یـ ـی ـیـ ی

یَا یَدْ بِیْ پِیْ جِیْ چِیْ دَیْوْ

دَیْرْ دِیْسْ رِیْشْ دِیْصْ دَیْفْ

یَکْ یَلْ یَعْ یَخْ یَچْ یَجْ

یَحَرْ عِلَے گَے فَے قَے نَے

مَے یَمْ یَکْ یَمَنْ

کلماتے کہ دو حرفش بہم متصل است

بترتیب حروف تہجی

آبا آبی آب غوره آب گوشت

آتش آجر آخر آخور آخوند

آقا آشوب آهو آهن گیر

بابا باجی باشد باشم باسمچی

باقر بابوند باهم بامن

باتو پا پاپی پاچز پاتم

پایت پالیش پاهایم

تاپو تابولد تاجر تاکی تاشام

تاحالا ثابت ثاقب

ثالث ثانی جا جاسوسی

جامع جانانه جانت جانش

جانَم جانوَر چاخان چچی

چاچُولَہ باز چاقو چالہ

حاتم حاجت حاجی حاشا

حاصِل حاضِر حالا حالت

حالی خاسِر خاصّہ

خاطِرخواہی خاک اَنداز

خالَہ خامُوشی خان خانم

خانَہ خواہَر خواہش

سابِق ساعت ساعی

ساغر ساقط ساقی

ساکِت سالِف سالم

سامی سایر شاعر

شاگرد شاکی شانه شاه

شاهد صابر صابون

صاحب صافی صامح

ضابط ضامن ضایع

طاقت طالب طالع طاهر

ظالم ظاهر عابد عامر

عاشق عاشورا عاصی

عالم عالی غاصب غافل

غالب غالی فاتح فاحش

فاسد فانوس فانی

فایِضْ فایِقْ قابِضْ

قابِلْ قاسِمْ قاضِیْ قاطِعْ

قالِبْ قانِعْ قایِنْ

کاتِبْ کاسِبْ کاسَہْ

کاشْتْ کاشِفْ کاسِنی

کاشانْ کاظِمْ کاغَذْ کافَر

کافِیْ کافُورْ کاکُلْ کامِلْ

کاہُوْ لابُدْ لاجَوَرْدْ

لاحِقْ لاشَہْ لاغِرْ لالَہْ

لایِق ماسْت ماشَہ

ماضِیْ مافَوْقْ ماکُولاتْ

مالامال ماما مالَتْ مالِشْ

ماما مانِع ماهُوت ماهِی

مایَهْ نابینا ناتَوانِی

ناجُورْ ناخُدا ناخُنْ ناشُورْ

ناصِرْ ناصَوابْ ناصِحْ

ناظِرْ نافَرمانْ نافَهْ

ناقِصْ ناگوارْ نالَهْ نالَمْ

نالِیْ نالِشْ نامَهْ نامِدارْ

نانْ نانَمْ نانَتْ نانَشْ

ناهارْ هاتِفْ هاجَرْ

هادِیْ هاشِمْ هالِتْ

هالہ هامش هایل

یابو یاری یادکار

یاسا یاغی یافت یاقوت

یاقوتی

چند شعر که از دو حرف غیر دو کلمه بیشتر ندارد بجهة تفنن اطفال

گر سرِ هر مویِ من با صد زبان

مدحِ تو گوید بود قاصر از آن

زِ باغِ وصلِ تو یابد ریاضِ رضوان آب

زِ تابِ رویِ تو دارد شرارِ دوزخ تاب

با دلِ آرامی مرا خاطر خوش است

گر دلم یک باده برد آرام را

بدعا آمده ام هم بدعا دست بدار

که وفا با تو قرین باد خدا یاور ما

جان فدای تو که هم جانی و هم جانانی

هرکه شد خاک درت رست ز سرگردانی

یارب این آرزو مرا چه خوش است

تو باین آرزو مرا برسان

چو گل بیدامن ازین باغ می بری حافظ

چه غم ز ناله و فریاد باغبان داری

جان شربت روح و باده شوق

در ساغر دل مدام دارد

چون کاست گوئی شب فرقت تو
مه نو که باشد بین گونه لاغر
امروز زنده ام بولای تو یا علی
فردا بروح پاک امامان گواه باش
گر بر سر هر موی من شاکر بود
از ادای شکر تو قاصر بود

كلماتيكه سه حرفش بهم متصل است
بترتيب حروف تهجّى

بچه بخت بخوان لبسی بعد
بغداد بکرد بکن بکو بلا
بما بمن بنده بیابان

پناه برخدا پنج پند پهن

پیدا پلیس پیر پیاله تباشیر

تباین تبریز تقی تناسب

تیغ تیز ثبات جبال جند

جنگ جهت جنب جیره

جلیس چتر چشم چطور چگونه

چلواری چمن چند چهره

چیز حسن حکایت حلوا حنا

حیا حیف حیدر حیوان

خجالت خسرو خشت خلاف

خلف خلق خلوت خندید

خُنُکْ خِیارْ سَخاوَتْ سَحَرْ

سَقْفْ سَلامْ سِماجَتْ سِیاهْ

سَبْزْ سِینَهْ سِیِّمْ شِتابْ

شَمْعْ شِنَوْ شَهادَتْ شَهْد

شَهْرْ شِیْوَهْ صَحْرا صَعْبْ

صُعُوبَتْ صَفْدَرْ صَلاحْ

صَنْدَلْ صَیْدْ ضَعْفْ

ضَلْعْ ضِیافَتْ ضَیْفْ

ضَیْقْ طَبْعْ طَعْمْ طَلا طَمَعْ

طِهْرانْ طَیْرْ طُیُورْ ظَفَرْ

ظُلْمْ ظُهْرْ عَبا عَبَثْ عَجایِبْ

عَجَبْ عَجَمْ عَلَفْ عَلِی غَضَبْ

غَنِی عِتَابْ غَیْرْ غُیُورْ

فُحْشْ فَخْرْ فَصْلْ فُقْدْ

فَقْرْ فَلَاکَتْ فَلَکْ فَهْمْ

فِیْسْ فِیلْ قَحْطْ قَصْرْ قَفَا

قَفَسْ قُفْلْ قَلَمْ قَنْدْ قَهْرْ

کِتَابْ کُجَارَفْتِی کُجَا مِیرَوِی

کَسَبْ کِشْتْ کَمْرْ کُلُو کُلَاهْ

کَفْشْ کَمَالْ کَمَرْبَنْدْ کُنَاهْ

کَهْوَارَهْ لِبَاسْ لِسَانْ

لُطْفْ لَقَا لَکَنْ لَذَّدْ لِیَاقَتْ

مَثَلْ مُتابِعَتْ مُبارَکْ لِیفْ

مَشْوَرَتْ مُشابِهَتْ مَجْرِی

مَعْزُولْ مَعْذُورْ مُطاعْ

مَگَرکِه مِقْراضْ مَغْرُوزْ

مِهْرَبانی مُنافِقْ مَمَهْ مَلِکْ

نَباتْ مِیانْجی مَهْدِیْ

نَخَراشِیدَه نَجِسْ نَخُودْ

نُقْرَه نِفْرِینْ نَعْرَه نِصْفْ

نُکُثْ نِگارْ نَفْیْ نَقْصْ

نِیشْ نَیْلْ نَهْرْ نَنَکْ نَمَکْ

هَفْتْ هَفْتَمْ هَشْتْ هَسْتْ هِجْرْ

هُمایُون هَمْدَرْسی هَمْراه

هَمْوارْ هَمَه هِنْدوانَه

هَیزُمْ هیچ یَخْدانْ لیشَمْ

یکانِکی یِکی یَمَنْ یَهُودی

کاهی دراخرِ کلمه دوزبر یادوزیر

یادوپیش میگذارند نوقتاخرآن

کلمه رامثل (ن) میخوانند

اً اٍ اٌ میگویند مثل (اَحَداً

اَحَدٍ اَحَدٌ) (واقِعاً واقِعٍ

واقِعٌ) (حقّاً حقٍ حقٌ) (عَذاباً

عَذابٍ عَذابٌ) چنانکه نمود

شد وقتیکه اخر کلمه دو زبر داشته

باشد یك (ا) زیاد میکنند مثل

(حتماً حکماً مثلاً)

کلمات دو حرفی وسه حرفی مشدّد

بَچَّهْ بَزّازْ بَقّالْ بَنّا بَرَّهْ

پَشَّهْ پِلَّهْ تَرَحُّمْ تَصَوُّرْ تَظَلُّمْ

تَمَرُّدْ تَعَرُّضْ تَفَوُّقْ تَقَرُّبْ

تَوَقُّعْ تَوَلُّدْ تَوَسُّطْ جُبَّهْ جَرّاحْ

جَلّادْ جَمّالْ جَدَّهْ جُثَّهْ جَنَّهْ

جَنّاتْ جِنّی حَرّافْ حَجّارْ حَکّاكْ

حَلّاجْ حَمّامْ حُقَّهْ حَمّالْ خَرّاطْ

خِسّت خطّی خِفّت خلّاق

دلّال رقّاص زَکی زُنّار

ندّاف سَیّد سکّو سِتّم

سیّاح شوّال شیّاف

صرّاف صیّاد ضرّاب طبّاخ

طلّاب طمّاع طِبّ عبّاس

عطّار عصّار عکّاس علّاف

عمّہ عُنّاب غفّار فرّاش فحّاش

قُلّاب قنّاد کلّہ کحّال لبّاف

لجّادہ مُحرّم مُحمّد مُرصّع مُربّع

مُروّت مُؤلّف مُقدّس مُلّا

مُکَرَّمْ مُکَرَّرْ مُوَفَّقْ نَجَّارْ

نَقَّاشْ نَقَّالْ نُمُوّْ نُمُوّْ نَوَّابْ

نَیِّرْ وَهَّابْ هِجِّی

از این کلمات متّصله معلوم شد که

هفت حرفیکه نموده میشود هیچ وقت

در اوّل و وسط کلمهٔ متّصل نمیشوند لا بد

دو وقت اتّصال در اخر واقع میشوند

وآن حروف این است

ا د ذ ر ز ژ و

دو حکایت که غیر از چند کلمه

همه کلماتش سه حرفی است

حکایت موش و هم‌خانه

موش یک حیوانی است کوچک و چندین جور است مثل سگ و گربه بچه زیاد می‌زاید و بچه‌هایش زیبا و خوشگل می‌باشند خصوصاً پیش مادرشان و حیوان زیاد موذی و مضر است و بر حسب ظاهر هیچ خیری در وجودش

مِی باشَد غیر اَز اَذِیت کاری نَمی کُنَد
هَرجا خوردَنی باشَد آنچه می تَوانَد
می خورَد وَهَرچه راکه نَتَوانِسْت
بُخورَد می بَرَد ذَخیره وَلیس اَنداز
می کُنَد وَدیوار وَزمینِ خانها را
سوراخ می نَمایَد دُشمَنِ مالِ
اِنسان اَست وَدیار مَرُوَّد وَزیرَک
وَباهوش اَست دَراَغلَبِ جاها
دیده شُدَه کِه مُرغ را خَفه کَرده
وَقَدَری اَز مُرغ خورده کُوبه
مِیلِ زیادی بِگِرِفتَن موش دارد

گاهی که گرسنه باشد می خورد

وقتی که گرسنه نباشد باز می گیرد

می کشد اما نمی خوردش موش

خوردش پاک و گوشتش حرام و

نجس است یکی از زرنگی و هوش

و تدبیری که از موش دیده شده

این است که حکایت می شود

هما خانم یک دختری بود شش ساله

از پس آفتاب راه رفته بود چشم

درد گرفته بود و از شدت چشم درد

روزها اورا در پستوی اطاق می خوابانیدند

و روی رف آن پستو چند تا غرابه
شیره گذاشته بودند دید که
موشها دور غرابه راه میروند
درست نگاه کرد دید بغرابه شاشیده اند
بعد روی غرابه خاک پاشیده اند
که قدری زبر شود و بتوانند بالا
بروند آنوقت یک موش رفت بالای
غرابه بعد دیگه سرش میرسید
خورد و بعد از آن دمش را در
غرابه فرو برد و بیرون اورد
و می لیسید و چون دمش هم نمیرسید

همه روزه سنگ و کلوخ بدندان
گرفته می برده و در غرابه می انداخت
که شیره بالا بیاید و آنرا میل
نماید تا کم کم تبدیل شیشه را
از سنگ و کلوخ پر و از شیره
خالی کرده

حکایت زرنگی روبا
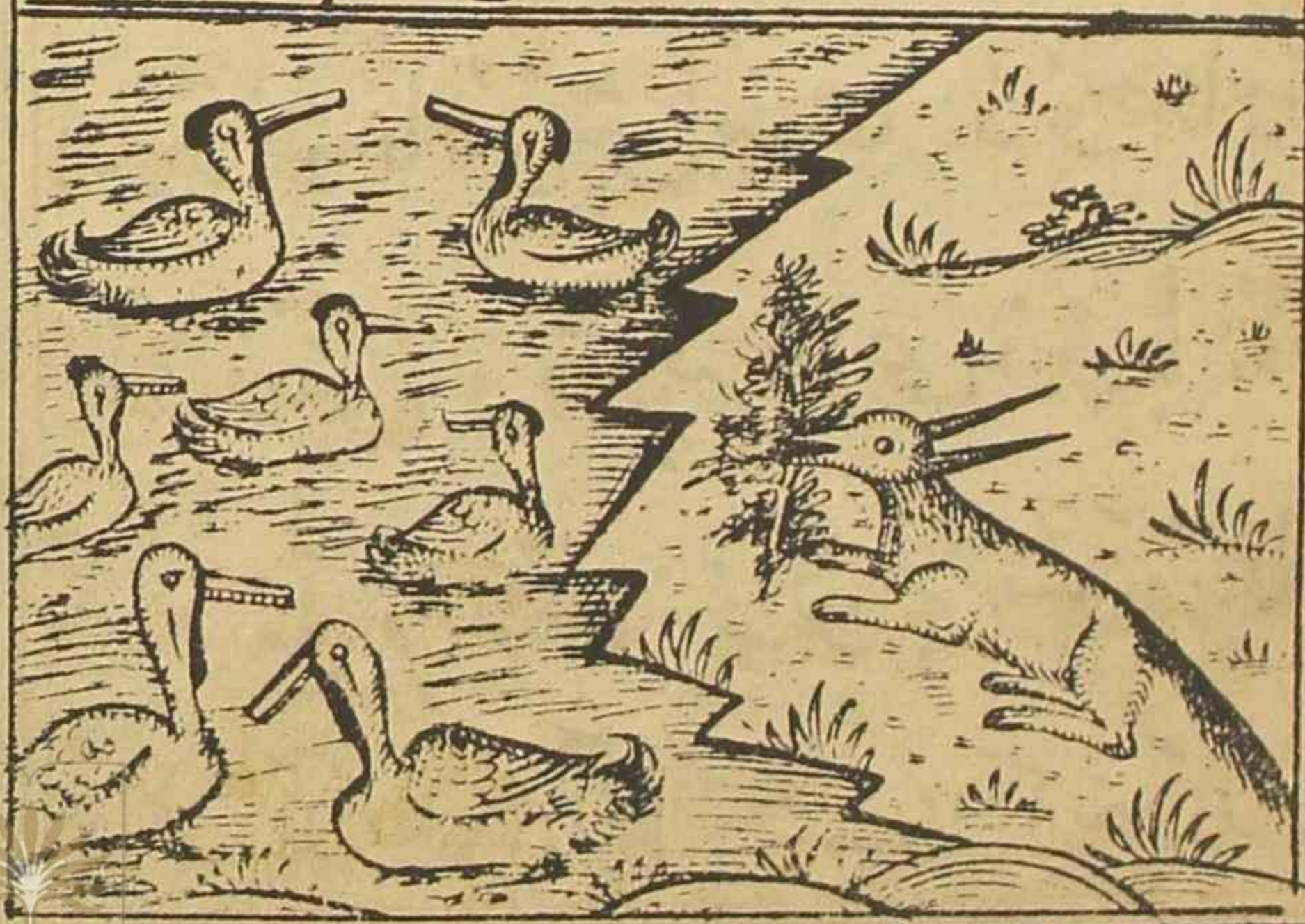
رُوباه حیوانی اَست اَز گُربه بُزُرگتَر
وَاَز سَگ کوچکتَر زِیاد حیوانِ
زِیرَک وَدانائی اَست وَجُزءِ حیوانات
شِکارِیست حَرام می باشَد وَ
گوشتِش خوردَنی نِیست که هیچ
حَیوانی حَتّی سَگِ گُرُسنَه هَم
نِمی خورَد زِیاد حَیوان نادُرُستِ
زِیرَکِ باهوشی اَست دو حکایَت
اَز زَرنگی وَتَدبیرهایِ رُوباه
کِه دیدَه شُدَه ذِکر می شَوَد تا
خوانَندَگان آگاه شَوَند کِه چقدَر

حَیْوانِ دِیگَری اَسْتْ یَکْ تَدْبِیرِ آنْ
دَرْ شِکارْ کَرْدَنِ اُرْدَکْ وَغازْ اَسْتْ
کِه آنْهارا زِنْدَه مِی‌گِیرَنْد چِنانْکِه دِیدَه
شُدَه دَرْ کِنارِ نَهْر وَرُودْخانَه
وَآبْهائِی کِه نِشَسْتَه اَنْد اَزْ سَمْتِ بالایِ
آنْ آبْ دُوباهْ بُوتَه صَحْراکَنْدَه
بِآبْ مِیدَهَنْد هَمِینْ کِه بُوتَه اَزْ
پِیشِ آنْ حَیْواناتْ عُبُورْ مِی‌کُنَد
حَیْواناتْ تَرْسِیدَه رَمْ کَرْدَه بَرْ
مِی‌خِیزَنْد هَمِینْ کِه بُوتَه رَدْ شُدْ
دِیدَنْد کِه غَیْرِ اَزْ بُوتَه چِیزِی نَبُودَه

دوباره بجای خود بر می گردند
بعد روباه بوته دیگر را آب میدهد
باز دم کرده بر می خیزند پس
از رد شدن بوته می نشینند
تا چند مرتبه این کار را مکرر
میکنند تا وقتی که دیگر غاز و
اردکها از آمد و رفت بوته
رم و وحشت نداشته باشند
پس از آن روباه بوته بدهن گرفته
و خود را در آب می اندازد شنو
کنان با بوته می آید بطور دیگر

غیر از دهنش از آب بیرون نیست
تا نزدیک غاز و اردکها میرسد
بوتیمار اول گرده غاز یا اردک را

می گیرد تدبیر دیگرش این است

که از خود کک را دفع می کند چون
روباه دم بزرگی و موهای
بلند نرمی دارد کک در آنجا
جای می نماید و اذیتش می کند
بهر تدبیری می خواهد از دست
کک خلاص شود نمی شود مگر
باین طور که کنار جوئی آمده

قَدْرِی پَشْم یا پُوسْتِ بَدَنَش

مِیْ گِیرَدْ وَ یَوَاشَکِی سَرِ دُمَش رَا

دَرْ آبْ گُذَاشْتَه هَمِینْ کِه کَکْ هَا

آبْ رَا دِیدَنْد کَمْ کَمْ سَمْتِ بَالَا

مِیرَوَنْد دُوبَاه هَمْ یَوَاشْ یَوَاش

دُمَش رَا دَرْ آبْ فُرُو مِیبَرَد تَا

اِینْکِه کَکْهَا هَمَه اَزْ دُمِش بِبَرْ بَدَنَش

مِیْ آیَنْد بَعْد کَمْ کَمْ اَزْ طَرَفِ تَنَه

خُودَش رَا دَاخِلِ آبْ مِیْ نِمَایَد

تَا کَکْ هَا هَمَه بِسَرَش جَمْع مِیْ شَوَنْد

تَنْهَا سَرَش اَزْ آبْ بِیرُون وَ هَمَه

بَدَنَش دَرْ آب می باشَد تا گَرْدَن
باز دَر آب فُرُو میرَوَد کِه کَکها
هَمَه اَز بابَتِ آب بآن پوسْت یا
پَشْم کِه بِدَهَن گِرِفْتِه اَسْت جَمع
می شَوَنَد بَعْد آن پوسْت یا
پَشْم را وِل کَرْدَه زِیرِ آب میرَوَد
وَ اَز جائی دِیگر بیرُون می آیَد
بِی اینکه یَک کَک دَر بَدَنَش باشَد
مُلّا جَعفَر بایَد کَرْد کِه خالِقِش چِه
قَدْر شُعُور وَ تَدبیر بِاین حَیوان
دادَه غَیر اَز مِیمُون هیچ جانَوَری

بہوش و زرنگی و تدبیر روباہ

کلماتیکہ چہار حرفش بیکدیگر متصل است

ببند بخیال بستن بلبل

بنیاد بہشت بہتر بلنوا

بنائے پستان بستر

پشمک پشیمان پنجرہ پلیر

پلنبہ پہلو پیلہ پلشہ تشنہ

تنبک تنباکو تنبل تنہا

تہمت تلیشہ تیغہ جعفر

جلیل جمعہ جنجال جنگل چنبر

چنیا چنگال چشمہ حلب

بِقَدرِ یک ساعت با یخ وآب سرد
لب پسرش را شُست تا خونش را
بند آورد از بس گج خُلق شده بود
از حرصش میخواست اورا بزند باز
دلش سوخت که بچه دندانش
شکسته است اورا اذیت نکنم بچهای
دیگر همه از ترش گریخته هرکدام
در یک گوشه پنهان شدند واز خوردن
عصرانه محروم ماندند بعد از آن
حسن توبه کرد که دیگر الک دولک بازی
نکند هروقت که میخواست چیز

بخورد میشد دندانش شکسته درست

نمی تواند چیز بخورد یادش می آمد

که الک دولک بسیار بد بازیست

هم بچه را از خوردن عصرانه باز

میدارد و هم دندان روبرویش را

معیوب می نماید هر وقت بچه ها

میخواستند الک دولک بازی نمایند

حسن دو دندان شکسته روبرویش را

بآنها نشان میداد مانع می شد

از اینکه ایشان الک دولک

بازی نمایند

کتاب شیخ ابو اسحق اطعمه را میخواند که
چشمش از دیدن صورت غذا و زبانش
از خواندن و گوشش از شنیدن آن
متلذذ شود یک تابستانی که ییلاق
رفته بودند روزی همسایه شان
صدا کرد و فرخ لقا خانم ننه بیا پیش
این بچه باش که گریه نکند تا من
بروم سر نهر این رختها را بشویم
او هم چون دختر حرف گوش کنی
بود زود برخواست رفت پهلوی ننوی
بچه بنا کرد بلالائی خواندن و تکان دادن

تو که بچه گربه گنند دید که در کنار اوجاق
یک دیگی قُل قُل میجوشد خواست
بداند همسایه‌شان چه پخته است رفت
درِ دیگ را که باز کرد دید که یخنی آلو بخاراست
چون زیاده از حد بآلو بخارای پخته
میل داشت خواست چند دانه بخورد
با خودش گفت این بسیار بد کاریست
که صاحب خانه اش را بفهمد من
گذاشته و رفته حالا بغذای او دست
بزنم دوباره آمد پیش بچه‌ها کرد لالائی
خواندن اما چشم و دلش ششدانگ حواسش

پیشِ آن دیگ بود باز دگی او را مجبور بر رفتن
سرِ دیگ کرد رفت سرِ دیگ خواست
بخورد باز فکر کرد که این یک نوع دزدی
وخیانت است دزدی و خیانت کم و
زیاد ندارد بقدریکه زیادش بد است
وگناه دارد کمش هم همانقدر
بد است و گناه دارد باز نتوانست خود
داری کند چون هر کس بچیزی که میل
دارد میخواهد یک عذر و حرف حسابی
برایش بتراشد گفت البته اگر همسایمان
بداند من دو سه تا از آلو بخارا ی

آبِ گوشتِ او خورده ام راضی خواهد
بود و حرفی نخواهد داشت دلگی
او را باین کارِ بد وا داشت با کمالِ
شوق و نهایت اشتها نماشوق را
فرو کرد توی دیگ سه دانه آلو بخارا
در آورد دیگ چشمش بدر بود تا چشمش
بنا شوق و پف میکرد که سرد
کرده بعد بخورد در این بین صدای
پای صاحب خانه را شنید از آن
اضطراب و دلگی که داشت عوض
اینکه آلوها را بریزد توی دیگ گذاشت

توی دهنش ورود در دیگ را گذاشت

از ترس اینکه مبادا صاحب خانه بفهمد

داغ داغ آلوها را باهسته فرو داد

از سر زبان تا ناف بیچاره شکمو

دله سوخت اشک از چشمهایش جاری

شد رویش مثل گل ارغوان گردید

و دوید آمد پیش ننوی بچه اما دیگر

حالت نشستن نداشت تمام دلش

از شدت داغی آلو بخارها تول کرد

زن صاحب خانه وارد شد دید

فرخ لقا خانم یک حالت پریشانی نشست

فَرُّخ لقا خانُم هَم کَمان گرد که
صاحِب خانه فَهمیده اَست زیادَه
اَز حَد خجالَت کشید خواست بروَد
صاحِب خانه گُفت نَنَه خانُم کُجا
میروی بِمان بهار را پیش مَن
بِخُور یک آبگوشتِ آلوی خوبی
داریم امّا آن بیچاره دیگر حالَتِ
غَذا خوردَن اَز برایش نمانده
بود رفتَنِ خانه شان هرچه خواست
بِمادَرش نگوید نَتَوانِست مادَرش
اَز حالَتَش فَهمید خیلی اوقاتش

کَرد بیچاره دُختر ناخُوش شُد

یک هَفته دَر رَختِ خواب خوابید

غیر اَز اَنگُوشت چیزی اَز حَلقَش

فُرو نمیرَفت اَز مادَرَش خواهش

کَرد کِه اینحکایت را شُما بِکسی نگوئید

بِجهة اینکه مَن خِجالَت می کِشَم

می تَرسَم هَمسایَهان بِفَهمَند آن

وَقت خیلی خِجالَت خواهَم کِشید

بَعد اَز این توبه می کُنَم کِه دیگر اَز این

کارهایی بَد نَکُنَم مادَرَش هَم بِمَردُم

گُفت فَرُّخ لِقا خانُم تَب کَردِه اَست

تا اینکه بعد از یک هفته خوب شد
امّا چنانکه گفته بود توبه کرد دیگر
از آن کارها نکرد اگرچه آلوبخاراها
او را ناخوش کرد و باو خیلی
صدمه رساند امّا باعث این شد
که ترک عادت بسیار بدی را گرد
بعد از آن دختری شده بود که
دیگر هیچ عیب و نقص نداشت
همیشه می گفت کاشکی این صدمه
زودتر بمن رسیده بود که زودتر
این ادای بد از سرم در می‌رفت

حکایت میرزا صادق

میرزا صادق یک پسر حرف
گوش کن عاقل مهربان با مروتی
بود جمیع همدرسهایش از حرکات
و رفتار عاقلانه او بکمال رضایتش را
داشتند ولی زیاده از حد و اندازه
در درس خواندن کاهل و تنبل بود

اَزْ اِیْن بابَتْ اَزْ آخُونْد خیلی
اَذِیَّتْ وَ صَدْمَه مِیکَشِید کِه
دَرْسَشْ را رَوانْ نَمایَدْ چُونْ آدَم
تَنْبَلْ هَمِیشَه پِی بَهانَه مِیگَرْدَدْ وَ
بَجِهَة تَنْبَلِی خُودْ راهِ چارَه مِیجُویَدْ
هَرْچِه بِآن بچه آخُونْد مِی گُفْت
دَرْسَتْ را رَوانْ کُنْ مِی گُفْت اَگَر
خُدا بِخواهَدْ رَوانْ خواهَمْ کَرْدْ وَ مُتَّصِل
دَرْ مَکْتَبْ بِیکارْ نِشَسْتَه بُودْ بِدَرْسْ
خُواندَنِ سایِرِ بَچِّها تَماشا مِیکَرْد
آخُونْد گُفْت تُو شَنِیدَه مِیگُویَدْ اَگَر

خدا نخواهد اما جا دارد هر جائی
موقعش نیست خداوند بتو چشم
وگوش و عقل و شعور داده و کتاب
از برایت مهیا کرده و خودت
هم میتوانی بخوانی و آخوند هم
در حضورت نشسته که اگر غلطی
داشته باشی بپرسی آنچه اسباب
مسبب الاسباب باید مهیا کند
کرده است حالا دیگر خواندن
و روان کردنش کار خود تست
مثل تو مثل آن شخص تنبلی است

کِه میخواست بزیارت برود رفتن
و برگشتنش را با جمیع کارهای
لازمه که رو میدهد بچاووش بیک
مبلغی مقاطعه داد در بین راه
دماغش درآمد بچاووش گفت
بیا دماغ مرا پاک کن چون آنوقت
چاووش کاری نداشت و دید
این شخص احمق است محض خوش
مزگی آمد دماغش را پاک کند
همین که دستمالش را درآورد دماغ
اورا گرفت گفت فین کن از زیر

دستمال گفت نه من پول داده ام
و نوشته در دست دارم جمیع زحمات
من با تو است باید قیمتش را هم
تو بکنی بعد همه مردم بحماقت او
خندیدند حالا بابا جان میرزا صادق
این حکایت تو است اگر راست
میگوئی وقتی که سفره را انداختند
و غذا را حاضر گردند تو همان جائی که
تشسته باش و نزد سر سفره دست
هم بغذا دراز مکن بگو اگر خدا
بخواهد غذا بدهن و گلوی من خواهد رفت

نشسته

اگر چنین بکنی معلوم میشود که
راست میگوئی میرزا صادق
چون بچه با انصاف عاقلی بود
تصدیق کرد گفت جناب آخوند
حق بجانب شماست فرمایش شما کار
صحیح است اما آخوند در این جاها
اسباب فراهم آوردن و درست
کردن خیلی چیزهای خوب حاضر
و موجود است پس چرا آنها نمی کنند
و همه را بخواست خدا رجوع میکنند
آخوند گفت آنها هم مثل شمائی کار

وَ تَنْبَل هَسْتَنْد دَر اَغْلَبِ کارِها وَ جاها
اَز شِدَّتِ تَنْبَلی اَسْت کِه اِیْن حَرْفها را
میزَنَنْد میرزا صادِق دید کِه
حَقیقَتاً آخُونْد راسْت میگُویَد خُودَش هَم
نِمیتَوانَد بِخوانَد وَ هَم نِمیتَوانَد بِنِشینَد تا بِه
بَچِّهها نِگاه کُنَد بَعْد کَم کَم شُرُوع کَرد
بِدَرْس خوانْدَن وَ زَمانِ تَنْبَلی تَلافی
وَ بیکاری را کَرْد وَ دُرُسْت فَهْمید کِه آنچِه
می گُفْتَه اَز بابِ صِرْفِ تَنْبَلی بُودَه اَسْت

حکایت میرزا علی با مادرش

یَک تابِستانی کِه هَمِه مَردُم شَهْرهای

بامْ میخوابیدَند صُبح مادرِ میرزا علی
بیدار شُد بعد از نماز خواندَن
وَ دُعاهایِ بَعد از نَماز پسرش را
بیدار کَرد گُفت نَنه جان میرزا علی
بَرخیز نَماز کُن هر کَس نَماز صُبح را زود
بخوانَد وَ بَعد از آن دُعا بخواند
تا آفتاب بَرنَد روزی اُو فراخ
میگَردَد وَ پس از نَماز وَ دُعاها همچنین
که خواستَند از بام فرود بیایند
میرزا علی اَز سوراخ دیوارِ پُشت بام
بخانه همسایه نِگاه کَرد مادَرش گفت

ننه. میرزا علی این خیلی بد کاریست
از دیوار کسی بالا نرو که از دیوارت
بالا خواهند رفت اگر کسی از سوراخ
دیوار خانه اش بخانهٔ شما نگاه کند
آیا خوشتان می آید یا نه همین طور
است همسایه بلکه بیک کاری
مشغول باشند که نخواهند شما ببینید
نشنیده که میگویند آنچه از بهر خویش
نپسندی نیز از بهر دیگری مپسند
این چهار دیوار را چرا دورش
کشیده بجهت این است که کسی

بچّه‌اَش نگاه نکند میرزا علی گفت ننه پس خدا
این چشم را برای چه بما داده است البتّه برای
نگاه کردنست اگر میخواست ما نگاه نکنیم خوب
بما چشم نمیداد مادرش گفت ننه جان خوب
گفتی امّا اگر درست فکر کنی خودت میتوانی
جواب خود ترا بدهی چشم نعمت بزرگی است
که خداوند به بندگانش عطا فرموده و برای
نگاه کردنست امّا نه هر چیز را خداوند بتو
چشم داد که قرآن و دعا بخوانی و وقت
راه رفتن جلو پایت را نگاه کنی راه را از چاه
بفهمی چشم را بتو نداد که بچّه همسایه نگاه کنی

نشنیدی میگویند تورا تیشه دادم که هیزم
شکن ندادم که دیوار مسجد فکن همین طور است
باقی اعضای دیگرت که خدا بتو داده همه بجهة
کار خوب بتو داده شده تو چرا با آن کار بد
میکنی دست بتو داد بنویسی کاسبی کنی
بسر بچهٔ یتیم بکشی و او را ناز و نوازش کنی
نه اینکه بچهٔ یتیم را کتک بزنی هر چیزی بنا
بر مصلحتی برای کار خیر خلق شده باید
آدم فکر کند که خدا این اعضا را برای چه مصرف
و کار باو داده آنوقت با آن کار صرفش
نماید که هم خدا از او راضی خواهد بود که در

شیمش را دانسته و هم فهمید کان از آنروز
ببعد میرزا علی درست فهمید که مادرش راست
میگوید دیگر هرگز بخانه همسایه نگاه نکرد و
همیشه فکر در نعمت های خدا که باو داده
شده بود میکرد و شکر او را بجا می آورد و
و در کارهای خوب صرف میکرد و هیچوقت
کار بد و خلاف از او سر نمیزد و همه از او

راضی بودند

حکایت بزغاله های حنائی

یک خانی بود خیلی صاحب دولت این خان
دو پسر داشت که بمکتب میرفتند درس

میخواندند اسم بزرگی حسن خان بود اسم
کوچکی حسین خان این دو برادر خیلی زیرک
و با عقل و هوش بودند و درسهاشانرا
زود زود روان میکردند آخوند هم که
میدید اینها به این زودی و خوبی
درسشانرا روان میکنند مرخصشان
میکرد اینها هم میرفتند پی بازیشان
و کدخدای ده خان باباشان از برای
هر یک یک بزغالهٔ سفید ملوس قشنگ
آورده بود اینها هم وقتی که مرخص میشدند
با بزغالهٔ شان که حنا بسته بودند و خیلی

قشنگ شده بود بازی میکردند دهنه و
افسار از برایشان درست کرده بودند
کاهی سوار بزشان میشدند بزغاله هم
درست نمیتوانست اینهارا بکشد
از این بابت اوقاتشان خیلی تلخ بود
یک دکانِ نجاری پشتِ خانه شان
بود استاد نجار که دید اینها این قسم
با بزِ شان بازی می کنند و مشغول
میشوند محض خوش آمد خان یک
کالسکه خیلی قشنگی درست کرد از برای
حسن خان و حسین خان پیشکش آورد

خانْ بابایِ اِینْها هَمْ بِاُوْ یَکْ خَلْعَتِ
خُوْبِی دادْ آنْوَقْتْ اِینْها اَزْ سَرِ طَوِیلَهٔ شانْ
دُوْسِهْ تا تَسْمَه آوَرْدَنْد اِینْ کالِسْکَه را
بِه بُزْها بَسْتَنْد چُوْنْ یَکْ خانَه خَیْلِی
بُزُرْگِی داشْتَنْد وَ خَرَنْدْها هَمْ هَمَه آجُرِ
نِظامِی فَرْشْ بُوْدْ دُوْتائی مِی نِشَسْتَنْد
تُوْیِ کالِسْکَه بُزْها اِینْها را دَوْرِ حَیاط
مِیگَرْدانِیدَنْد اِینْها اَزْ اِیْن فِقْرَه خَیْلِی
خُوْشْحالْ وَ مَشْعُوفْ بُوْدَنْد وَ هَرْ رُوْزْ
زُوْدْ زُوْدْ دَرْ پِیشِ شاهزادِگانْ مِیگَرْدِیدَنْد
کِه بِیایِیدْ با بُزْهاشانْ بازِی نَمایِنْد

همین که توی کالسکه می نشستند بزها
همچو میدیدند مثل اسب عربی آن
وقت که دیدند بزها باین آسانی این
کالسکه را می کشند یک غلام بچه داشتند
علی نام اورا هم صدا میکردند مثل کالسکه چی
جلو کالسکه شان می نشانیدند این دوتا
بز سه نفر برا در کمال آسانی و آسودگی
می کشیدند یک روز از دهشان جنس
آورده بودند دیدند بیچاره اولاغهارا
گندم و جو بار کرده اند و چند تا از این
اولاغها هم زمین خورده بودند خودشان

وَ جو الِشان تماماً کلی شده بود در
کمالِ خستگی وَ ماندگی این بارِ ها را بشهر
آورده بودند حسین خان بِرادرش
حسن خان گفت آقا داداش را اینجا
اینها چرا همچه که ما کردیم نمی کنند
حسن خان گفت چطور گفت آقا داداش
روزِ اوّل دیدید که ما بارها مان را که سوار
میشدیم نمیتوانستند که ما را بکشند امّا
حالا که کالسکه و عرّاده با اینها بسته ایم
ما سه نفر را مثلِ آب با کمالِ آسانی می کشند
البتّه سنگینی کالسکه هم بقدرِ ما سه نفر

هست اگر خان بابا ما نهم مثل ما بکند
واز برای اسب واولاغهایش عرّاده
درست بکند البتّه یک الاغ یا اسب
پنج شش مقابل بی زحمت واذیّت
بار می کشند آنوقت هم بیشتر بار بر میدارند
وهم پیشتر بمنزل میرسانند هم حیوانهای
زبان بسته این قدر زحمت نمی کشند
حسن خان گفت داداشی بیا برویم
این را بخان بابامان بگوئیم وبپرسیم
چرا عرّاده بجهة اسب واولاغهایش
درست نمی کند دو تائی رفتند پیش

خان باباشان گفتند خان بابا ما امروز
یک فکری کردیم خان باباشان
گفت بگوئید ببینم چه فکر کردید
گفتند ما حالا اگر سوار بزمان بشویم
بزها نمیتوانند ما را بکشند اما وقتیکه
کالسکه به بزمان می بندیم ما دوتائی
با علی غلام بچه توی کالسکه می نشینیم
بزها در کمال آسانی ما را دور حیاط میگردانند
شما چرا بجهة اسب و اولاغتان برای
آوردن جنس و کاه و سایر بارهامان
از ده بشهر عراده درست نمی کنید

پدرِشان گفت باباجان شماها راست
میگوئید آفرین بعقل و شعور
شماها اما راه خرابست سر نهرها
باز است عراده درست عبور نمیکنند
از آن بابت بگرده مالها بار میکنیم
گفتند خان باباجان روی نهرها باز
پل درست کنید این که نقلی نیست
پدرِشان گفت پل تنها مال من که نیست
ده بیست نفر هستند که هر یک یک
نهر دارند گفتند باباجان هر که نهر دارد
البته گندم و جو هم دارد همه پول و

هم بگذارید نهرها را پل ببندید آن وقت
همه با آسودگی بار بیاورید هم آسان تر
می شود و هم ارزان تر باباشان
گفت حالا دیگر از من گذشته است
آخر عمر و وقت مردن من است این
کارها را برای چه بکنم چون خیلی گستاخ
بودند گفتند خدا نکند باباجان اما آدم
که می میرد مال و دولتش میماند چه بهتر
که پل ساخته و راه پرداخته اش بماند
باباشان خیلی از عقل و هوش این
بچه ها خوشش آمد گفت مرحبا امیدوار

شُدَم آفَرین بِعَقلِ شُماها عَرادِه
کِه سَهل اَست کَم کَم راهِ آهَن هَم ساخته
میشَوَد کِه دیگَر کَسی اِحتیاج بِاَسبِ
سَواری نَداشتَه باشَد خوشابِحالِ
شُماها کِه آن زَمان را خواهید دید اَلبَتَّه
یادی هَم اَز این حَرفِ مَن خواهید کَرد

حکایت گوهر با بره اش

دَر یک دِهی یک مُلّای خیلی پَریشان فَقیری بود
این مُلّا یک زَن داشت و یک دُختَر اسمِ دُختَر را
گوهَر گُذاشته بود اهلِ دِه هَم گاه گاهی اَز زکات
مالِشان وَ نَذر وَ نیاز با خوند میدادند هَر طوری

بود با قناعت گذران مینمود این ملا خیلی مرد مؤمن
زاهد پرهیزکاری بود جمیع آداب دین را از واجبات
و مستحبات و حسن اخلاق باین دختر یاد داده بود
این گوهر هم خیلی دختر عاقل مقبول زیبای خوش گلی
بود بیچاره بسن سیزده سال که رسید پدرش
ناخوش شد و بگوهر گفت ای دختر عزیز من از رفیق
بد دوری کن تا از شر دنیا و آخرت محفوظ بمانی
بهرچه داری قانع و شاکر باش تا بد بوجودت
نگذرد همیشه در فکر تحصیل علمی باش از هر کس که باشد
همیشه با خدا باش و بدانکه او از چندین مادر
مهربان تبو مهربان تر است و در حق همه خوبی

کن و نیکی بخواه که همیشه نفعش بخود دت عاید است

و پیش از کردن هر کاری خدا را بخاطر بیاور

و بدانکه او تو و کارهای ترا می بیند و خیالات

ترا میداند و بدانکه بهترین دینها دین اسلام است

و آنرا حفظ کن بعد از دو روز بیچاره مرد بعد از یک

سال هم مادرش کور شد از راه لابدی بجهة گذرانیدن

امر معاش با کمال پریشانی در ده گدائی میکرد

اما این قدر دل رحم و خوش قلب بود که دیگر حد

نداشت از بس دل رحم بود اغلب اوقات آن نانی

که پیدا می کرد نصفش را بسگ های پیر ناخوش میداد

و با آن نصف دیگر گذران می کردند گاهی با آن

بیچیزی و فقری که داشت اگر فقیری میدید آن
نانرا و چیزیکه پیدا کرده بود بآن فقیر میداد با این
همه بی چیزی زیاده از حد خودش شاکر بود هرچه
پیدا میکرد بهمان قناعت داشت و از ته دل
شکر میگذاشت می گفت ای خدای من این هم از
بابت کرم خودت است که این نعمت را بما میدهی
و الا ما کاری نکرده ایم که مستحق اینهمه نعمت باشیم
یک روزی یکی از دخترهای ده گفت این نان
خالی که تو باین زحمت پیدا میکنی قابل این همه
شکر گذاری نیست گفت تو همین نان خالی را
می بینی نعمتهای دیگر را چرا نمی بینی گفت مثل

هرچه نگاه میکنم نه رخت خوبی داری ونه خانه
وما وای حسابی نانت هم که این است دیگر آن
چه نعمتی است که من نمی بینم گوهر گفت خداوند
تبارک وتعالی این قدر نعمت بمن و تو داده است
که از حسابش عاجزیم گفت آخر بگو به بینم آنها
چه چیز است وکجاست که من نه می بینم گفت
بیچاره آن حیات وزندگی که بماها داده ومارا
از هیچ آفریده و بوجود آورده بی آنکه مستحق
هیچ باشیم همه چیز داده بزرگترین همه نعمت ها
عقل است که بما داده که با آن خوب را از بد فرق
میدهیم پس از آن پنج قوه وحواس که چیزهای

ظاهر یرا با آنها فهمیده و از آنها لذت میبریم اول
نعمت گوش است که حرفهای خوب و نصایح مرغوب
دانایان را می شنویم و صاحب فهم و کمال و دانائی
میگردیم پس از آن نعمت زبانست که با آن حرف
میزنیم و شکر او را مینمائیم و چیزهای با فائده میگوئیم
و نادانان باین واسطه دانا میگردند دیگر نعمت چشم است
که با آن چیزهای مفرح و گلهای نگارنگ و
گونه های گوناگون و باغ و بستانها و صورت
یکدیگر را دیده و از خواندن کتابها و دانستن نصایح
و احادیث متلذذ و خوشنود میگردیم پس از آن
نعمت شامه و دماغ است که بوی گل و ریاحین را

هرچه نگاه میکنم نه رخت خوبی داری ونه خانه
ومادای حسابی نا نت هم که این است دیگران
چه نعمتی است که من نمی بینم گوهر گفت خداوند
تبارک وتعالی این قدر نعمت بمن وتو داده است
که از حسابش عاجزیم گفت آخر بگو به بنیم آنها
چه چیز است وکجاست که من نه می بنیم گفت
بیچاره آن حیات وزندگی که بما داده ومارا
ازهیچ آفریده وبوجود آورده بی آنکه مستحق
هیچ باشیم همه چیز داده بزرگترین همه نعمتها
عقل است که بما داده که با آن خوب را از بد فرق
میدهیم پس از آن پنج قوه وحواس که چیز

ظاهر یرا با آنها فهمیده و از آنها لذت میبریم اول

نعمت گوش است که حرفهای خوب و نصایح مرغوب

دانایان را می شنویم و صاحب فهم و کمال و دانائی

میکردیم پس از آن نعمت زبانست که با آن حرف

میزنیم و شکر او را مینمائیم و چیزهای با فائده میگوئیم

و نادانان با ین واسطه دانا میکردند دیگر نعمت چشم است

که با آن چیزهای مفرح و گلهای نگارنگ و

گونه های گوناگون و باغ و بستانها و صورت

یکدیگر را دیده و از خواندن کتابها و دانستن نصایح

و احادیث متلذذ و خوشنود میکردیم پس از آن

نعمت شامه و دماغ است که بوی گل و ریاحین بستانها

هرچه نگاه میکنم نه رخت خوبی داری و نه خانه
و ما دای حسابی نا نت هم که این است دیگران
چه نعمتی است که من نمی بینم گوهر گفت خداوند
تبارک و تعالی این قدر نعمت بمن و تو داده است
که از حسابش عاجزیم گفت آخر بگو به بینم آنها
چه چیز است و کجا ست که من نه می بینم گفت
بیچاره آن حیات و زندگی که بما ها داده و ما را
از هیچ آفریده و بوجود آورده بی انکه مستحق
هیچ باشیم همه چیز داده بزرگترین همه نعمتها
عقل است که بما داده که با آن خوب را از بد فرق
میدهیم پس از آن پنج قوه و حواس که چیزهای

ظاهر یرا با آنها فهمیده و از آنها لذت میبریم اول
نعمت گوش است که حرفهای خوب و نصایح مرغوب
دانایان را می شنویم و صاحب فهم و کمال و دانائی
میکردیم پس از آن نعمت زبانست که با آن حرف
میزنیم و شکر او را مینمائیم و چیزهای با فائده میگوئیم
و نادانان با ین واسطه دانا میگردند دیگر نعمت چشم است
که با آن چیزهای مفرح و گلهای نگارنگ و
گونه های گوناگون و باغ و بستانها و صورت
یکدیگر را دیده و از خواندن کتابها و دانستن نصایح
و احادیث متلذذ و خوشنود میگردیم پس از آن
نعمت شامه و دماغ است که بوی گل و ریاحین و

عطریات را می شنویم دیگر قوه لامسه است که با آن
نرمی و زبری هر چیز را فهمیده و درک می کنیم
ای بلینوا   گر سر هر موی ما با صد زبان
شکر او گوید بود قاصر از آن   هر موئی که در بدن ما
خلق کرده چندین هزار ثمره و فایده دارد که حکما
و عقلای دنیا از فهمیدن خواص آنها عاجزند از
همه اینها بالاتر آنست که ما را موحّد و خداشناس
خلق کرده که او را بقدر عقل خودمان شناخته
و عبادتش مینمائیم آن دختر ازین حرفهای گوهرتاج
و مبهوت شده و بدهن او نگاه میکرد گفت راستی
گوهر راست میگوئی کاشکی من از تو فقیرتر بودم

اما بقدر تو چیز میدانستم خوشا بحال تو که اینقدر
علم داری و چیزهای خوب میدانی که هر یک روز
صبح خیلی زودی برخواست بعد از آنکه نماز
ودعاهایش را خواند رفت که قدری هیزم جمع کند
بیاورد از برای مادرش آتش کند که قدری گرم
شوند دید یک بره بع بع کنان همراهش میآید تا
وقتی که آمد منزل بره هم همراهش آمد از خدا
ترسی که داشت قدری که هوا روشن شد بره را
برداشت در بدر گردانید که به بیند از کی است
شاید بتواند صاحبش را پیدا کند باو برساند از هر کس
پرسید کسی از اهل ده ادعای مالکیت بره را ننمود

چون صاحبی از برایش نیافت دانست که خدا از
برایش فرستاده است خودش نگاه داشت هر جا
که میرفت این برّه همراهش میرفت اگر قدری از او
دور میشد صداهای بع بع اش باسمان میرفت تا گوهر را
پیدا نمیکرد آسوده و آرام نمیشد چنان انس گرفته
بود که نمیخواست دقیقهٔ از او جدا شود وقت بیکاری
این برّه را میبرد میچرانید و هر وقت بجهه ناخوشی
مادرش لابد بود که پیش او بماند این بره را همراه
چوپانها و گله های ده بصحرا میفرستاد عصر که میشد
خودش راه خانه را بلد بود میآمد بخانه پائیز که شد
پشمهای بره را چید تا بدیک جفت جوراب برای

مادر کور بیچاره اش و یک جفت هم از برای

خودش بافت چنان این بره را توجه میکرد که

از همه بره های ده بهتر شده بود تا اوایل بهار

این بره کم کم میش حسابی شد و بعد از چند ماه

یک بره سفید چهار دست و پا سیاه خیلی قشنگ

زائید کوهر این قدر این میش و بره اش را دوست

میداشت که دیگر حد نداشت شیر این را میدوشید

کاهی فرنی کاهی شیر برنج کاهی ماست درست

میکرد از برای مادر پیرش تا اواخر پائیز شد هوا

کم کم رو به سردی گذاشت دید مادر کور بیچاره اش

لباس زمستانی ندارد و از سرما خیلی اذیت میکشد

گفت خدارا خوش نمیآید که مادر بیچاره ام با این

حالت پریشانی و بیچیزی سر ما بخورد اگرچه

من این میش و بره ام را اینقدر دوست دارم

گذشته از اینکه مادرم را از همه عالم بیشتر میخواهم

پدر خدا بیامرزم همیشه میگفت که بخیر و نیکی و برکت

نخواهید رسید مگر اینکه عزیزترین چیزها تانرا در راه

خدا ببخشید و انفاق نمائید من که حالا دیگر چیزی

از مال دنیا ندارم از همین هائی که دارم در راه

خدا میگذرم و انفاق می نمایم از این میش و بره اش

دل کنده و فروخت و یک لباس زمستانی

بجهة مادرش خرید هر وقت یاد میش و بره اش میافتاد

گریه اش میگرفت اما وقتی که نگاه میکرد که مادر پیرش

گرم و راحت شده و اینهارا در راه خدا داده خیلی

خوشحال میشد و از یاد میش و بره بیرون میرفت

با وجود این پیره زن بیچاره در آن زمستان مرد

و از آن سرما جان در نبرد این کوهر انیقدر غصه

خورد گریه کرد که نزدیک بود او هم کور شود بیچاره

در دنیا بیکس و غریب ماند کس بی کسان و کار

گشای بیچارگان و روزی رسان مطیع و نافرمان

برای او سببی ساخت یک نفر حاجی خیلی معتبری

در آن ده بود که مال و دولت و گاو و گوسفند زیادی

داشت زن حاجی چون دیده بود این دختر اینقدر

مقدس و با خدا است و خوب گوسفند خودش را
متوجه میشد گفت این دختر بجهة حفظ مالها و جمع آوری
شیر گاو و گوسفندها خوبست فرستاد پی او که اگر
میخواهی بیا اینجا بمان آن بیچاره هم از خدا میخواست
با کمال منت قبول کرد رفت بخانه حاجی بطوری
مواظب عمل خانه و حفظ مال حاجی و شیر و ماست
و گوسفندها بود که دیگران هم از این بابت آسوده
خاطر بودند و همه از او کمال رضایت را داشتند
از کارهای خدائی و سبب سازیهائی که دارد
زن حاجی پس از یکسال مرد حاجی دید هر جا بگردد
زن باین نجابت و خوبی و باین امانت و کارآمدی

و خدا شناسی نمیتواند پیدا نماید او را برای خود عقد کرد کوهر شد کوهر خانم و روز بروز دولتمندتر و با اوضاع تر میشدند اموال و اولاد زیادی پیدا کرد و همه روزه مال و دولتشان در برکت و زیادتی بود و در کمال دولت و عزّت و خوبی زندگانی مینمود و همیشه بفقرا و ضعفا و درماندکان بیش از پیش و زیاده از اندازه خویش اعانت و دستگیری میکرد و شکر خدا را بجا میاورد

حکایت رضا بیک

رضا بک یک بچّه بود بسیار زرنک و باهوش و حالت های خیلی خوب داشت از آنجمله اینقدر

پدر و مادرش را دوست میداشت که دیگر حد
نداشت و قوم و خویش هایش را هم خیلی میخواست
و زیاده از حد بچهٔ دل رحمی بود از این بابت ها
پدر و مادر و آخوندش او را از سایر بچها بیشتر
میخواستند اما یک عیب بزرگی داشت
که خیلی در درس خواندن تنبل بود نمیخواست
درسش را روان نماید هر روز آخوند را بیک بهانه
بحرف مشغول مینمود که دیگر آخوند متصل نگوید
درس بخوان هی از آخوند چیزهای غریب
میپرسید یک روزی از روزها از آخوند
پرسید آخوند چند دقیقه یک ساعت است

آخوند گفت شصت دقیقه یکساعت است
بعد پرسید چند ساعت یک شبانه روز است
آخوند فرمود بیست و چهار ساعت بعد جویا شد
چند روز یک هفته است آخوند گفت هفت روز
یکهفته است نمی بینی میگویند هفته گفت خوب
آخوند چند ماه یک سال است آخوند گفت دوازده
ماه یک سال است گفت راستی آخوند اسم ماهها
چه چیز است آخوند گفت محرم صفر
ربیع الاول ربیع الثانی جمادی الاولی جمادی الاخری
رجب شعبان رمضان شوال ذیقعده
ذیحجه بعد رضا بیک پرسید آخوند چند روز

پدر و مادرش را دوست میداشت که دیگر حد
نداشت و قوم و خویش هایش را هم خیلی میخواست
و زیاده از حد بچه دل رحمی بود از این بابت ها
پدر و مادر و آخوندش او را از سایر بچها بیشتر
میخواستند اما یک عیب بزرگی داشت
که خیلی در درس خواندن تنبل بود نمیخواست
درسش را روان نماید هر روز آخوند را بیک بهانه
بحرف مشغول مینمود که دیگر آخوند متصل نگوید
درس بخوان هی از آخوند چیزهای غریب
میپرسید یک روزی از روزها از آخوند
پرسید آخوند چند دقیقه یک ساعت است

آخوند گفت شصت دقیقه یکساعت است
بعد پرسید چند ساعت یک شبانه روز است
آخوند فرمود بیست و چهار ساعت بعد جویا شد
چند روز یک هفته است آخوند گفت هفت روز
یکهفته است نمی بینی میگویند هفته گفت خوب
آخوند چند ماه یک سال است آخوند گفت دوازده
ماه یک سال است گفت راستی آخوند اسم ماهها
چه چیز است آخوند گفت محرم صفر
ربیع الاول ربیع الثانی جمادی الاولی جمادی الاخری
رجب شعبان رمضان شوال ذیقعده
ذیحجه بعد رضا بیک پرسید آخوند چند روز

یک سال میشود آخوند گفت سیصد و شصت و

پنج روز یک سال است بعد پرسید راستی

آخوند چطور روز میشود و چطور شب آخوند گفت

زمین مثل نارنج گرد است همیشه نصفش رو

باقتاب است آنقدر از زمین که رو باقتاب است

و آفتاب بآن می تابد روز است و آنجائیکه

آفتاب روبروی آن نیست شب است گفت

خوب آخوند پس حالا آن طرف زمین شب است

آخوند فرمود بلی آنطرف زمین حالا شب است

گفت راستی آخوند زمین بچه بزرگیست آخوند

گفت دور زمین تخمیناً شش هزار و ششصد و

شصت وشش فرسخ است بعد پرسید آخوند
بفرمائید بدانم فرسخ چقدر است آخوند
فرمود فرسخ دوازده هزار ذرع است که قریب
شش هزار متر میشود بعد پرسید چقدر این
زمین دریاست چه قدرش خشکی آخوند
گفت بقدریکه خشکی وصحر است سه مقابل
آن دریاست بعد باز خواست چیزهای دیگر
بپرسد آخوند گفت اینها بیکه تو پرسیدی
خودش یک درس حسابی است حالا که
اینهارا از من پرسیدی باید همه را از حفظ کنی
اگر اینهارا خوب از حفظ کردی یک چیز خوبی

از بابایت برایت میگیرم رضا بیک گفت چشم

حالا که میفرمائید از حفظ کنم بنویسید تا از حفظ

نمایم آخوند بعد تمام اینهارا برای رضا بیک

نوشت رضا بیک هم تمام اینهارا از حفظ کرد

بعد آخوند بسیار از ذهن و هوش رضا بیک

خوشش آمد و بپدرش گفت برای او یک

کتاب صورت دار و یک قلمدان با جمیع

اسبابش خرید بعد از آن بشوق آمد دیگر

هرچه آخوند باو درس میداد با نهایت میل

و کمال شوق زود زود میخواند روان میکرد

هر هفته هم آخوند یک چیزی از برایش از پدرش

میگرفت چندی نگذشت که رضا بیک از جمیع
شاگردهای مکتب بهتر و ملاتر گردید

حکایت دعای فرخنده خانم

فرخنده خانم یک دختر خیلی خوشگل زیبائی بود
و این قدر خوش رفتار و خداترس و بافهم
بود که همه شاگردهای مکتب او را از تهِ دل دوست
میداشتند و چون خیلی شوق بدرس خواندن
داشت و درسهایش را خوب روان میکرد
آخوند هم او را زیاده از حدّ دوست میداشت
و بعد از درس اصول دین و فروع دین را
باو یاد میداد یک نماز با قرائتی میکرد که دم

حظ میکرد و همه معنی نماز را یاد گرفته بود و
در وقت نماز دلش با خدا بود و مثل باقی بچها
در سر نماز خیال دیگر نمیکرد و همیشه بچه ها
موعظه و نصیحت میکرد یکروزی آخوند گفت
همیشه دلت با خدا باشد و غافل از او نباش
از آخوند پرسید بفرمائید ببینم چطور دلم
با خدا باشد گفت همیشه که راه میروی و
حرف میزنی فکر این باش که خدا حرف تو و
خیال ترا میداند و ترا می بیند اگرچه تو او را
نمی بینی مثل اینکه میدانی که شاه در قصر است
و از پشت پنجره نگاه میکند و قتیکه تو از آنجا

ـ د میشوی هم بارعیت حرف میزنی هم وقت

باشاه است که حالا بتو نگاه میکند وحرکت

ورفتار تورا می بیند همین طور دلت باخدا

باشد وگفت خدا خیلی بزرگ است

بزرگی اورا ما نمیتوانیم بفهمیم این کوهها و دریاها

وصحراها وآفتاب و ماه و ستارها که مخلوق

وآفریدهٔ خدا هستند دلیل بر بزرگی او هستند و

این فرخنده خانم هم همه اینهارا گوش میداد

وخوب می فهمید و بخاطرش نگاه میداشت

یکروزی در یک اطاق تنهائی فرخنده خانم

نماز می کرد یواشکی مادرش آمد از لای در

در نگاه میکرد و گوشش بنمازش میداد و حظ
میکرد دید بعد از نماز بنا کرد بمناجات و دعا
کردن می گفت ایخدای من نمیدانم چطور شکر
نعمت ها و چیزهائیرا که بمن داده بجا بیاورم
ایخدای من مرا از هیچ آفریدی و بی آنکه
مستحق چیزی باشم همه چیز بمن دادی یک
مادر بمن دادی و اورا اینقدر بمن مهربان کردی
که از بچه گی با آن همه زحمت و بیخوابی مرا باین
سن و سال رسانید و حالا هم بی آنکه چیزی
از او بخواهم هرچه برایم لازم است از برایم
درست میکند نهار و شام خوب بمن میدهد

بی انکه بمن زحمت واذیتی بدهد همیشه رختهای
خوب برایم درست میکند ونمیگذارد که من هرگز
زحمت بکشم الخدای من اینها همه از فضل و
رحمت تو است که اینقدر مادر مرا بمن مهربان
کردی دیگر پدر بمن دادی که هر روز وقتیکه
بخانه می آید هر چیزیکه برای من و خواهر و برادرانم
لازم باشد می آورد که ما نمیدانیم از کجا
و بچه زحمت میاورد عمر آنهارا زیاد کن که من
هم در زیر سایهٔ آنها آسوده باشم الخدای
من اگر تو مرا مثل این گداها وفقیر و بیچارها
خلق کرده بودی که از دست و پا و چشم و گوش

عاجز بودم چه میکردم من که پیشتر برای تو
کاری نکرده بودم که تو مرا اینقدر خوب خلق
کردی حالا هم که می فهمم باز می بینم که نمیتوانم
شکر نعمتهای ترا بکنم ای خدای من عقل و هوش
و فهم و شعور مرا زیاد کن که بزرگی ترا بقدر
قوه بشناسم و قدر نعمتهای ترا بدانم الخدا
من اگر تو این نعمتهایت را از من بگیری کیست
که بتواند بمن نعمتی بدهد و خوبی بکند و حالا
که تو بمن خوبی و نیکی کرده و میکنی کسی نمیتواند
بمن بدی بکند ای خدای من

گر بهر موی من شاکر بود　　از ادای شکر تو عاجز بود

ای خدای من با این همه نعمتهائی که تو بمن داده ئی
گاهی که شیطان برمن مسلط میشود کار بدی
از من سر میزند نمیتوانم از خجالت تو سرم را
بالا کنم و میخواهم از خجالت تو بزمین فرو بروم
که چرا بجای این همه نعمت و نیکی تو نا فرمانی
تو را کردم ای خدای من شیطان را از من دور
کن و کارهای خوب در دل من بینداز که
همیشه برای تو کارهای خوب بکنم ای خدا جان
من هر وقت که یک کار خوبی میکنم از خوشحالی
آن اشک از چشم جاری میشود و روحم از
خوشحالی میخواهد پرواز کند و تا چند روز با آن

خوشحالی خوشحال و خرّم می مانم ای خدای
من اینجور کارهای خوب و خوشحالی مرا زیاد
کن و قوه شکرگذاری بده که هر چه من خوبی
بکنم از عنایت و مرحمت و کرم تو است و
هر چه بدی از من سر بزند از شرّ و بدی نفس
خودم است مرا از شرهای نفسم حفظ کن
ایخدای من به بزرگی خودت بکوچکی من رحم
کن اینها را میگفت و مثل ابر بهار گریه میکرد
و مادرش یواش یواش میگفت قربان و همت
بگردم فرخنده جانم خداوند تورا اینجور کند
و عقل و همت را زیاد کند و مال و دولت زیادی

نبود که اینقدر قدر مادر و پدرت و نعمتهای
خدارا میدانی و مادرش هم از گریه او گریه اش
گرفته بود

حکایت بزرگی فیل و ماهی

میرزا یوسف یک پسری بود خیلی زرنگ
و باهوش و درس خوان که هیچیک از بچهای
مکتب بزودی و خوبی او نمیتوانستند
درسشانرا فهمیده روان کنند اما خیلی کنج
کاو بود که میخواست هر چیزیرا بفهمد و بداند که
چه طور است یک روزی از آخوند پرسید که
اگر شخص بیک سمتی راست همیشه سفر کند و همه

روز منزل بمنزل برود بکجا خواهد رسید آخوند
گفت اگر مثلاً از رو بمشرق که آفتاب طلوع میکند
یا رو بمغرب که آفتاب غروب میکند همه روزه
برود و از آن سمتی که میرود هیچ کج نرود
چون زمین گرد است دوباره بهمان جای
اولش بر میگردد میرزا یوسف خیلی تعجب کرد
گفت آخوند چند روز طول میکشد که بجای اولش
برگردد آخوند گفت حالا هشتاد و پنج روز میشود
که یک دور زمین را بگردند اما اگر همه جا راه آهن
بسازند یک ماه میشود دور زمین را گشت
گفت آخوند چقدر زمین دریاست چقدر خشکی

آخوند گفت بقدر یکه خشکی است سه مقابل آن
دریاست گفت راستی آخوند زمین چند
قطعه است آخوند فرمود زمین را به پنج قسمت
تقسیم کرده اند وآن پنج قسمت اروپا
آسیا آفریقا آمریکا اُستِرلیا
میباشد و در این پنج قسمت از همه کوچکتر و
آبادتر و دولتمندتر قطعهٔ اروپا است که
فرنگیها مالک هستند واز همه بزرگتر قطعهٔ آسیا است
که ایران وهند وچین وعربستان و قدری
از روس در این قطعه واقع است پرسید جناب
آخوند موجودات روی زمین چند قسم است

اخوند گفت سه قسم است یکی جماد است

یکی نبات است یکی حیوان که اینهارا موالید

ثلاثه میگویند پرسید آخوند جماد کدام است

آخوند گفت جماد مثل سنگ و خاک و معدنیات

و نبات هم هرچه روئیدنی است که سبز میشود

مثل درخت و علف که اینها حرکت دارند

امانه باراده خودشان و حیوان هم مثل انسان

و سایر جانوران که هم بزرگ میشوند و هم

باراده خود حرکت مینمایند و حیوانهم سه قسمست

یکی آنکه در خاک است و یکی آنکه در آب است

و دیگر آنکه هم در آب است و هم در خاک

وبزرگترین حیوانات آبی ماهی است وبزرگترین
حیوانات خاکی فیل گفت آخوند شما فرمودید
انسان هم جزء حیوانات است آخوند فرمود
بلی انسان حیوان ناطق است یعنی حرف
زننده ٔ وبجهة عقل وشعوریکه خداوند بانسان
داده برجمیع حیوانات مسلط است وحکم
میکند باید انسان همیشه شاکر پروردگار
خودش باشد که این قدر عقل وشعور باو مرحمت
فرموده که بدریا وصحرا وجمیع جانوران حکم
دارد وهمه مردم ازیک پدر ومادر بعمل آمده اند
که حضرت آدم وحضرت حوا باشند میرزا یوسف

گفت جناب آخوند اگر همه مردم از یک پدر و مادر
هستند پس چرا بعضی ها سیاه هستند و بعضی ها
سفید آخوند فرمود چون تربیت شدن
موجودات روی زمین بواسطه آفتاب است
ببعضی جاها آفتاب زیادتر میتابد ببعضی جاها
کمتر این تفاوت از آن جهه است مثلاً بعضی
جاهاست که شب و روز اغلب اوقات
دوازده ساعت است آنجاها تاثیر آفتاب
بیشتر است هر کس آنجاها زندگی کند سیاه
میشود حتی اگر آدمهای سفید هم بروند
آنجا بمانند چهار پنج پشت که گذشت کم کم از

سیاه میشوند و بعضی جاها هم هست که آفتاب
کم میتابد اثرش کمتر است مردمان آنجا
خیلی سفید و لوس هستند مثل اغلبی از صفحات
روس و نزدیک قطب شمال که شش ماه شب
و شش ماه روز است چنانکه مجلسی علیه الرحمه
نوشته است

حکایت فرخور خانم و ترکهٔ انار

فرخور خانم یک دختری بود خیلی درس خوانده
چیز فهم خوش مکالمه شیرین کلام و زیاده
از حد کد بانو و خانه دار و خیلی مؤمن و مقدس
و چون مادرش همیشه با و گفته بود که پاکیزگی

و تمیزی سرآمد و بهترین همه آرایشها و
بزرگ ها بست از همهٔ دخترها شسته رفته تر و
پاکیزه تر بوده و اغلب اوقات با مادرش
مسجد میرفت و بعد از نماز پای موعظه می نشست
و خیلی چیزها از واعظ یاد گرفته بود و زیاد
احادیث از بر داشت ولی یک عیب بزرگی
پیدا کرده بود که درست موعظه و مطلب
واعظ را نفهمیده بود اعتقادش این شده
بود که خوب و بد را خدا می کند و خیر و شر
هر دو از جانب خداتعالی است و او آدم را
بکار بد یا خوب وامیدارد هرچه مادرش

میخواست این اعتقاد فاسدرا از سرا دبیرون
کند نمیشد حتی خودش هم اگر کار خوب
یا کار بدی کرده بود میگفت او خواسته ومرا
وادا شته من کرده ام هرچه پدر و مادرش
میگفتند چنین نیست گوش نمیکرد حتی پدرش روزی
باو گفت میدانی که خدایتعالی بکشته شدن شخص
بیگناه راضی نیست واز این کار بد بندگانش را
نهی فرموده گفت بلی پدرش گفت پس چطور
میشود هم راضی نباشد بکشته شدن او وهم وادارد
اورا بکشند باز بگوششش فرو نمیرفت مادرش یک گلدان
گل خیلی خوبی داشت که زیاد آنرا دوست میداشت

فرخور خانم یک روزی زد آنرا شکست باز که گفتند چرا
گلدانرا شکستی باز همان حرفهای پیشتر را زد که خدا
خواست شکستم مادرش هیچ نگفت بعد وقتیکه فرخور
خانم نبود بطور مخفی بچها را جمع کرد و بهر یکی یک ترکه
انار داد وقتی که فرخور خانم وارد شد همه شوخی شوخی
خنده خنده کنان بنا کردند بزدن هرچه گفت چرا
مرا میزنید خنده کنان گفتند خدا میخواهد تورا بزنیم
از ما چرا گله میکنی و بما چه حرفی داری اول گفت
راست میگوئید بعد دید چوب و گوشت با هم آشنائی
ندارند و راستی راستی اینها میزنند آنوقت التماس
کرد گفت یکدقیقه صبر کنید تا من حرفم را بزنم گفتند

خوب بگو به بینیم چه میگوئی گفت حالا خوب فهمیدم
که خداوند تبارک و تعالی راضی باذیت و بدکردن
بشخص بیگناه نیست بعد از پدرش پرسید که آقاجان
اعتقاد حق کدام است با دلیل بفرمائید تا قبول
کنم پدرش گفت اعتقاد حق آنست که بنده در کارهای
اختیاری مختار است و خود باختیار خود کار را میکند
مدد و یاری از جانب حضرت باری تعالی است
بتوفیق او کار خیر از دست انسان جاری میشود
و باغوای شیطان لعین کار بد و معصیت از انسان
سر میزند اگر شخص باختیار خود کار را نکند نه ثواب
کار مدحی خواهد داشت نه گناهکار ذمی در قرآن

مجید خوانده و دیدی و بقول واعظ هم گوش داده

و شنیدی که خدا میفرماید فرعون قوم خودش را

گمراه گردانید و اگر خدا تعالی ایشانرا گمراه کرده بود

نمیفرمود فرعون آنهارا گمراه گردانیده فرخور خانم

پس از آنکه خودش هم قدری فکر کرد دید پدرش

راست میگوید چنین است شخص باختیار خود کارهای

اختیاریرا می نماید

حکایت بز و میمون و کوفته نخودچی

میرزا موسی یک بچهٔ بود خیلی درس خوان چیز فهم

بلا خوش خط که از همهٔ شاگردهای مکتب چیز فهم تر

بود اما یک عیب خیلی بزرگی داشت که همه محسناتش را

پوشانیده بود و آن این بود که بسیار متکبر و خیسو
و مغرور بود هیشه میرفت بالا بالا می نشست و حرفهای بی
بزرگتر از خودش میزد بالاتر از پسر عموهایش که می نشست
سهل بود حتّی میخواست که بالاتر از برادر بزرگ خودش
هم بنشیند تا حرف هم میشد میگفت من ملاتر از شماها
هستم با و می گفتند راست میگوئی اما ملّائی تنها
بکار نمیخورد آدمیت و انسانیّت هم لازم است
پیغمبر ما ص با اینکه از همه مردم داناتر بود افتاده تر
از همه و فروتن تر بود نشنیدی میگویند نهد شاخ
پر میوه سر بر زمین باز با ین حرفها اعتنائی نداشت
باین سبب هیچیک از انها او را دوست نمیداشتند و هیشه

در پی اذیت وازار او بودند که اورا خفت وخجالت
بدهند یکروزی عمو وعمها با جمیع بچهاشان در یکجا
مهمان بودند باز این میرزا موسی فیسوکه وارد شد
رفت آن گوشهٔ اطاق بالا دست همه پسر عموها
وپسر عمها نشست از شدت فیس وتکبر با ایشان
بازهم نمیکرد اینها با هم مشورت وکنکاش کردند
که امروز بیائید باین یک نقشی بزنیم ویک خفتی
بدهیم همه حتی برادرش همرای شدند گفتند خوب
چه کار کنیم یکی گفت بیائید مثل آن بز ومیمون بکنیم
گفتند بز ومیمون چه کردند گفت یک لوطی یک
میمون ویک بز داشت یک روزی بز سرش را خرید او

در خانه گذاشت خودش رفت بیرون میمون چون
با بز عداوت داشت میخ خودش را کند رفت ماستها را
خورد بعد از آن یک مشت از آن ماست آورد به
پوزهٔ بز مالید و میخ بز را کند و بز را ول کرد و میخ
خودش را دوباره سر جای اول فرو کرد و بنا کرد چرت
زدن وقتی که لوطی وارد شد دید بز ول شده و پوزه اش
هم ماستی است گفت یقین رفته ماستها را خورده است
وقتی رفت سر کاسهٔ ماست دید راستی در کاسه ماستی باقی
نمانده چوب را کشید و افتاد بجان بز گفتند سر سفره
بیایید ماست کیسه توی جیبش قایم کنیم آن یکی گفت من
هم کوفته نخودچی توی کلاهش میگذارم بطوری که نفهمد

همه همرای شدند تا وقت نهار شد چون جمعیت زیاد بود

دو سفره انداختند یکی بجهه بزرگها دیگی بجهه بچهادو سه تا

از آن بچهاکه زرنگ تر بودند دور میرزا موسی نشستند

و او را بحرف و شوخی مشغول کردند آن یکی قدری

ماست کیسه بطور مخفی توی جیبش قایم کرد یکی از بچهاهم

زود تر از سر سفره برخواست دزدکی سه تا کوفته نخودچی

یواشکی توی کلاه او گذاشت بعد از اینکه از سر سفره

برخواستند یکی با عجله آمد که میرزا موسی بیا عموجانت

صدایت میکند این با عجله برخواست ورفت همین

که سر فرود آورد کوفتها قل خوردند توی اطاق رو بروی

عمو و عمه هایش آنها بی اختیار خنده شان گرفت یکی از

بچه ها که گستاخ تر بود گفت این دلکیش هم بقدر فیس و

تکبرش هست ماست دزدیده توی جیبش قایم کرده

گفت من کی ماست دزدیدم دروغ چرا میگوئید گفت

الآن توی جیبش است میرزا موسی زود دستهایش را

توی جیبش کرد که همین که دستش بماست خورد رنگش

پرید و دستش خشکید لابد ولاعلاج دستش را بیرون

آورد همه دیدند ماستی است جمیعاً خندیدند و خیلی

از این قسم دلکی او تعجب کردند عمویش گفت موسی

ما هم این قسم ید و بیضا میکند آنوقت میرزا موسی

دانست که این خفت از شدت تکبر و غرور بر سرش

آمده که پیش جمیع قوم و خویشها خفیف و بدنام شده

آنوقت دانست که تکبر بسیار بد کاریست و باید با مردم
راه برود و مردم را از خود خوشحال و خوشنود نگاه دارد
و کسب انسانیت و آدمیت نماید از آنروز شروع کرد
بکسب و تحصیل حسن اخلاق و تواضع بعد کم کم هرچه غرور
و تکبرش کم شد دوستی مردم با و زیاد گردید تا کم کم
اینحالت بد بکلی از سرش در رفت

حکایت گرفتن ماه و خورشید

میرزا محمد پسر میرزا حسین منجم بود که در علم نجوم کمال مهارت
داشت یک شب تابستانی که روی بام نشسته بودند
شب چهاردهم ماه گرفت میرزا محمد از پدرش پرسید
که آقا جان چطور میشود که ماه میگیرد گفت ماهی دو دفعه

زمین و آفتاب و ماه راست هم واقع میشوند یکی در وسط
ماه که وقت غروب آفتاب و وقت طلوع ماه است و یکی
هم در آخر ماه چون ماه از خودش نور ندارد و از نور آفتاب
روشن است همین که در وسط ماه این سه تا در یک خط
راست هم واقع شدند زمین فاصله میشود میانه آفتاب
و ماه و آنقدریکه زمین مقابل و محاذی شده است با ماه
مانع و حایل میشود که نور آفتاب بماه نتابد آن قدر
از ماه بی نور میماند بعد میرزا محمد چون بچه زرنگ باهوشی
بود گفت آقا جان شما فرمودید چون ماه از خودش نور
ندارد و از نور آفتاب روشن است همین که زمین میانه
این دو فاصله شد ماه بی نور میماند آفتاب که نورش

از خودش است پس آفتاب چطور میشود که میگیرد میرزا
حسین گفت مرحبا آفرین خوب سؤال کردی معلوم
میشود تو چیزی خواهی شد پس حالا گوش کن باباجان
تا دلیل آنرا هم بتو بگویم چنانکه گفتم ماهی دو دفعه
این سه تا راست هم واقع میشوند در نیمهٔ ماه زمین
میانهٔ آفتاب و ماه واقع میشود که دانستی و در آخر ماه
ماه میانهٔ زمین و آفتاب واقع میشود همین که باز این
سه تا در یک خط راست هم واقع شدند آنوقت ماه فاصله میشود
میانهٔ زمین و آفتاب و مانع میشود که نور آفتاب بزمین
بتابد مثل اینکه این سیب را تو میگیری میانه خودت و لامپا
بقدری از این سیب که مقابل و محاذی لامپا می باشد